

11. **Теремко В. І.** Видавництво – XXI. Виклики і стратегії : моногр. / В. І. Теремко. – К. : Академвидав, 2012. – 328 с.
12. **Швецова-Водка Г. М.** Типологія документа: навч. посібник для студ. ін-тів культури / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Кн. палата України, 1998. – 80 с.

Huba Liudmula, Efremova Anastasya. THE PECULIARITIES OF STRUCTURING OF OFFICIAL ELECTRONIC PUBLICATIONS OF UKRAINE'S UNIVERSITIES.

Research methodology. The specific features of structuring and organizing web-pages of electronic resources of higher educational institutions of Ukraine were analyzed. The functionality and efficiency on the model the website of Oles Honchar Dnipropetrovsk National University were considered.

Results. The electronic resources of universities in Ukraine are the official, independent, multimedia, deterministic, network electronic editions. All the information is subject to the similar structuring patterns. The sites' content has the identical features as well as the lack or excessive complexity of one of them may result in the loss of potential school leavers or partners. One of the renowned Ukrainian universities is Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. The website of DNU is the official, non-profit, information edition which is traditional for the site structure designed very professionally, which provides convenience, ease and simplicity of using it. But its functional efficiency is reduced because of several significant drawbacks, such as: the ill-defined interface, multimedia limited resource, the presence of broken links, the lack of interactive elements, unsuitability for easy viewing on a small screen modern gadgets, as well as to the needs of users with limited capabilities. All this assures the fact that the potential of DNU electronic resource is not used in full. It results in the reduction in site visitors, among which prospective applicants happen. But with a relatively small material and intellectual efforts with the strategic vision of the future, these shortcomings are easy to fix and make the website meet the contemporary requirements of the digital world.

Novelty. It is for the first time that the systematic analysis of the electronic resources of Ukraine's universities on the example of the website site of Oles Honchar Dnipropetrovsk National University is undertaken.

The practical significance. The results of the investigation can be used for further study of the websites and optimization of Ukraine's universities' electronic resources.

Надійшла до редколегії 05.10.15.

УДК 007:304:070.1

О. В. Гудошник

ФЕНОМЕН ІНШОГО В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Досліджено специфіку представленості іншої думки в публіцистичних текстах Джона Мільтона та у просвітницькій журналістиці початку XVIII ст. Розглянуто принципи адресності та поліфонічності тексту з урахуванням принципів відкритого резонансу та реабілітації повсякденності.

Ключові слова: адресність, полемічність, повсякденність, просвітницька журналістика.

© Гудошник О. В., 2015

Рассмотрено специфику представленности другой точки зрения в публицистических текстах Дж. Мильтона и в просветительской журналистике XVIII ст. Анализируются принципы адресности и полифоничности текста, учитывая формы открытого резонанса и реабилитации повседневности.

Ключевые слова: адресность, полемичность, повседневность, просветительская журналистика.

The specificity of the representation of «other» standpoint in J. Milton's nonfiction texts and enlightenment journalism of the 18th century is under research in the thesis. The principles of targeting and polyphony of the text are analyzed. The forms of open arguing and everydayness are exonerated.

Key words: targeting, polemical, everydayness, enlightenment journalism.

Постановка проблеми. Архетипність опозицій свій-чужий є визначальною для історії культури, мови, філософії, психології. «Свій» підтримує стабільність світу, об'єднує, «чужий» підриває цю стабільність, провокує зміни, рух і розвиток [5].

Формування діалогічної філософії, що визріває у надрах неокантіанства та філософії життя, актуалізує множинність свідомості як головної умови формування особистості у ситуації вибору, а сам процес становлення цієї свідомості укорінений у можливість поглянути на себе з боку («вненаходимость» за М. Бахтіним, категорія «поміж Я і ТИ» за Мартіном Бубером). Умовою естетичного стає потреба відчуження, об'єктивація «участного мышления» та існування «Іншого».

«В єдиному світі пізнання я не можу існувати тільки як я-для-себе... Формою конкретного існування дійсної людини є кореляція образних категорій Я і Іншого» [1, с. 39]. Багатосуб'єктність стає головною умовою процесу мислення, відтворення різних модусів буття (за М. Бахтіним «я-для-себе», «я-для-іншого», «інший для мене»), формування діалогічної природи творчого процесу. Саме тут «на межах внутрішнього життя» поміж «я» та «іншим» народжується «душа» «... як внутрішнє ціле, що постає у часі... Це дух, як він виглядає ззовні, в іншому» [1, с. 95]. Обираючи предметом дослідження новий час та Просвітництво, ми розуміємо, що відносини між «своїм» та «чужим» чітко увиразнюються історико-культурним контекстом, разом з тим, інша думка як провокатор полемичності та дискусійності є типологічною ознакою процесу художнього та політичного вираження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Діалог у філософському розумінні постає універсальним принципом людської культури, концептом інтерсуб'єктивного виміру процесу пізнання, а діалогічне спілкування – основою комунікації. На цю специфіку діалогічного мислення звертають увагу як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники (М. В. Бутиріна, Н. І. Зражевська, В. Різун та ін.). Так, Міжнародна асоціація дослідження діалогу IADA (International Association Dialogue Studies), що провела у цьому році вже XV Міжнародну конференцію (www.iada-web.org), попри лінгвістичну та літературознавчу специфіку, все частіше і результативніше звертається до communications studies. Власне під діалогічністю літературних текстів авторами наукових робіт розуміється аналіз комунікаційних питань адресності, спільності та діалогічності етики та філософії різних історичних контекстів (збірка Literary Community-Making. The dialogicality of English texts from the seventeenth century to the present [3]).

Звісно, відтворення полемічного простору публіцистики, як стрижневого фактора жанрово-стильової структури, не є відкриттям Нового часу, а тим більше ним не обмежується. Сучасні автори актуалізують дослідження вже усталених форм стилістики публіцистичного діалогу (Л. В. Кудинова, О. В. Уцьонова), звертаються до аналізу засобів відтворення наадресату (Є. В. Шалімова), уводять категорії комунікативної стилістики та інтенціональності (Н. І. Клушина), відстежують зміни у самій мовленнєвій структурі та принципах текстотворення (О. І. Мос-

кальська), об'єктивації інтегрального принципу оціночності, що закріплений на рівні мови та інтертекстуальності (Т. В. Алієва, С. О. Казаєва).

Екстраполюючи визначені категорії та системи на процес історії преси, відзначимо, що об'єктивація багатосуб'єктності в історії преси на початковому етапі становлення вимагала, з одного боку, звернення до діалогічних форм риторичного публіцистичного тексту, з іншого, – до масового спілкування. У першому випадку актуалізуються чинники аудиторної сегментації, в іншому – діалогічна природа, наприклад, просвітницьких видань, формулює класичний стандарт «повчати розважаючи», тим самим аудиторні побажання та преференції активно ураховуються в авторському контексті. Літературна спадкоємність у такому розумінні художнього образу публіцистики очевидна, а принципове для класичної філософії протистояння публічного та приватного, як різних сфер буття, певною мірою знімається. Разом з тим, повторимося, комунікативний фактор у процесі становлення преси стає принциповим.

Отже, метою роботи є спроба окреслити традиції відтворення концепту «іншого» у публіцистиці XVII ст. та у просвітницьких моральних тижневиках. Завданнями визначимо таке: дослідити дієвість конструкта у становленні преси; на прикладі памфлету Дж. Мільтона «Ареопагітика» виявити зародки аудиторного принципу публіцистики; проаналізувати засоби представленості різних поглядів у англійських просвітницьких виданнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від стійкого соціального, релігійного, ідеологічного протистояння свій-чужий у Середньовіччі стратегія взаємовідносин у XVII – XVIII ст. змінюється. Очевидним є не тільки соціо-політичні та культурні зсуви. На зміну атомізованому індивідуалізованому суспільству приходять колективні чинники. Дискусія та полеміка міжсуб'єктна змінюється необхідністю впливу на аудиторію колективну. У Великій Британії ці процеси пов'язані з революційною публіцистикою та становленням парламентаризму.

Змінюється принцип можливості спілкування. На зміну індивідуальному як уособленню свого, зрозумілого та іншого, чужого, ворожого, у публіцистику приходять діалог та форми втілення наадресатності тексту як засоби залучення нової аудиторії. Жорсткі протистояння свого та чужого набувають плинних рис.

Ю. Габермас влучно це узагальнив інтенцією відкритого резонансу. Публіцистика Д. Мільтона тому яскравий приклад.

Англійська революція (1640–1660) викликала сплеск громадської думки і стала важливою віхою в розвитку англійської преси, яка в короткий термін виросла не тільки кількісно, а і якісно. Додатковим стимулом прогресу англійської журналістики стало фактичне знищення попередньої цензури (у 1641 р. парламент скасував ордонанси Зоряної палати). Великого значення набувають і зміни в соціальній стратифікації англійського суспільства. Поява «нового дворянства», активного бюргерства значною мірою демократизувала не тільки політичну систему, а й вплинула на поширення республіканських ідей у публіцистиці.

Активізація політичної боротьби навколо англійського парламенту сприяла висуненню цілої плеяди блискучих публіцистів, серед яких Д. Гаррінгтон, Г. Паркер, Р. Овертон, У. Уолвін. Памфлет, у свою чергу, стає визначальним жанром літератури, що органічно поєднує політичну тематику та особистісні оцінки, філософську проблематику та журналістську оперативність.

Узагальнюючи характерні риси памфлетистики часів революції, відзначимо історіографічність політичних памфлетів, орієнтацію на аудиторію, як наслідок – активізація текстових засобів персуазивності задля провокування слухацької/читацької реакції.

Водночас політичні обставини зумовлюють набуття памфлетом нових комунікативних якостей: оперативності, актуальності, злободенності, полемічності. Політичне протистояння релігійних течій англійського пуританізму (індепенден-

ти, левелери, дигери), втілене в памфлетах Д. Мільтона, Дж. Уїнстенлі та Д. Лільберна, формує читацьке уявлення про суспільні, політичні, соціальні та громадянські ідеали, тим самим виводячи дискусію за межі лише парламенту.

Так, розглядаючи публіцистику Д. Мільтона, за тематико-проблематичним спрямуванням, традиційно виокремлюють: антиклерикальні виступи («Про реформацію церкви в Англії і про причини, що перешкодили їй» 1641 р., «Сенс церковного устрою, спрямований проти прелатів» 1642 р.); антимонархічні памфлети («Обов'язок королів і урядів» 1649 р., «Захист англійського народу» 1650 р. і «Іконоборець» 1649 р.) та лібертаріанські памфлети («Ареопагітика» 1644 р.). Але прямою полемікою не пояснюється широкий комплекс ідей, які формулює публіцист:

- свобода вибору є іманентна заданість людського існування;
- свобода віри, вибору громадянських цінностей – природне право людини;
- ані держава, ані церква не можуть обмежувати цю свободу;
- **рівень свободи вимірюється рівнем відповідальності, сила закону є абсолютна, їй підпорядковуються як громадяни, так і правителі;**
- кара за порушення закону неминуча.

До того ж, поняття свободи в XVII ст. затребуване було не тільки в політичній сфері. Так, досліджуючи проблеми розлучень, Мільтон захищає необхідність і моральність свободи розірвання шлюбу, виступає поборником прав «вільної душі людини» («Учення про розлучення і його пояснення», «Судження Мартіна Букера про розлучення»).

Направленість на розширення аудиторії односторонніх стає типологічною рисою публіцистики. Традиційними цитатами з популярної «Ареопагітики» («Ареопагітика», листопад 1644 р.) про необхідність скасування цензури, про вільний ринок ідей, право знати, говорити та судити згідно з власним сумлінням в історії журналістики, зазвичай, обмежується студентський досвід англійської публіцистики XVII ст.

Але у цій, чи не першій в історії публіцистики, роботі визначальними та структуроформуючими чинниками стали аудиторний принцип побудови тексту, урахування різношаровості та соціальної стратифікації англійського парламенту. Доводи, звернені до лордів і джентльменів, різняться від закликів скасувати цензуру, спрямованих на духовенство та нове дворянство.

Виступ Д. Мільтона у стінах парламенту – жива полеміка, спроба ефективної політичної комунікації із намаганням упорядкувати систему доказів залежно від світоглядних уподобань певного соціального прошарку. Аудиторною спрямованістю частково пояснюються тезово-доказові протиріччя у творі Д. Мільтона, якот: обґрунтування обставин, що виправдовують цензуру, можливість колективної цензури, вибірковий підхід до критики методів пропаганди ідей тощо.

Від полемічного загострення іншого світогляду англійська публіцистика і власне журналістика у часи Просвітництва йде шляхом набуття об'єктивованих форм іншої думки. Змінюються фундаментальні стрижневі основи людської цивілізації: феодальні економічні відносини поступилися місцем капіталістичним, у науці та філософії запанував раціоналізм, у політичному й релігійному житті – принципи толерантності, укорінилися і одержали юридичне оформлення концепції «природних прав людини» і демократії. Нові ідеї поширювалися завдяки не тільки традиційним для Європи подорожам, міжнародній книжковій торгівлі, перекладацькій діяльності. Усе чіткіше окреслювалися принципи формування й укорінення категорій єдиного інформаційного та культурного простору [4; 6]. Оскільки в інформаційній системі Просвітництва був практично відсутній факт як такий, власне подія, то особливого значення набували журнальна публіцистика, епістолярний жанр, літературні кореспонденції, памфлети, мемуари, численні чутки, етикет та мода.

В історії журналістики Просвітництво пов'язане з виникненням громадянської відкритості, що розуміється як «сфера згуртованих у публіку приватних осіб» [2, с. 71]. Відкритість резонерства, на думку Ю. Габермаса, породжена приватним досвідом, «походить із суб'єктивності родинної інтимної сфери у її віднесенні до публіки» [там само, с. 72], а до громадських інституцій ранньої публіки дослідник включає королівський двір (Франція), салон (міська аристократія), застільні та таємні товариства, ложі (Німеччина), концерти, театр, мистецтво. На значення клубів та кав'ярень у формуванні читацької аудиторії звертають увагу дослідники Л. Аляб'єва, Б. В. Марков, об'єднуючим фактором, на їхню думку виступає не тільки місце гуртування публіки, а і рівність у спілкуванні, відкритість дискусій. Традиційний для клубу церемоніал та офіційність змінюється загальнодоступністю комунікації. Разом із тим, залишається професійна, політична, соціальна залежність таких спільнот: літератори і комерсанти, вчені та юристи, торі та віги, страхові ділки та лікарі, зазвичай у повсякденні відвідували «свої» кав'ярні, де за пенні (стільки коштувала чашка кави) бажаючі могли не тільки послухати політичні дискусії, а й, за словами Аддісона, «потішитися спокійним, буденним життям» (*Spectator*. – 1711. – № 49).

Формування публіки, що обговорює, тобто робить фактом публічного власні погляди, є базовою засадою процесу розвитку засобів масової комунікації. Цей процес у Просвітництві набував особливих рис. Тижневі та щоденні газети, обмежені цензурними заборонами, ще не могли узвичаїти практику постійного інформування. Століття журналів запропонувало новий формат видань: від наукових до літературних, від answers до моральних тижневиків. Популярність останніх вражає і кількістю перевидань (*Spectator* – 55 перевидань, *Tattler*, *Guardian* – по 26), і універсальністю новоутворення, адже моральний тижневик стає типологічною ознакою розвитку журналістики багатьох країн. Пошук нової форми спілкування з читачами формує новітнє розуміння повсякденного дискурсу, який може легко стати предметом обговорення і тематикою есе. Автори пропонують «вивести філософію з кабінетів і бібліотек, шкіл і університетів та оселити її в клубах та зібраннях, у кав'ярнях та за читацьким столом» (*Spectator*. – 1711. – № 10).

Клуби породжують журнали, але й періодичні видання створюються на кшталт клубного світу. Клуб пекельного вогню (*Hellfire Club*), у якому проводили вільний час лондонські аристократи (1719), у США стає у витоків політичної преси. У Бостоні при цьому клубі виходила газета *The New England Courant* (1721–1728), з якої починається політичний і журналістський шлях Б. Франкліна, а його листи від імені Сайленс Догуд демонстрували в'їдливу сатиру на суспільні звичаї.

Завдання просвітницької журналістики – повчати розважаючи. Тому мова моральних тижневиків відзначалася простотою і доступністю, а теми, що в них розглядалися, зазвичай були актуальні та цікаві пересічному читачеві. Удаваний «афінський клуб» при газеті Дантона і Су «Афінський меркурій» пропонує розширення меж традиційної форми діалогу. Відповіді на запитання читачів, заохочення до дискусій навколо звичайних і зрозумілих кожному тем виховання, відносин у родині, кохання певною мірою реабілітує сферу приватності та повсякдення, робить її предметом обговорення та масового інтересу. До відповідей та запитань ставляться вимоги неординарності, цікавості, дотепності та невибагливості, а вдало віднайдена форма *Answers* повторюватиметься в англійській пресі протягом трьох століть. Д. Дефо, який співпрацював з «Афінським меркурієм», використовує досвід роботи із Д. Дантоном вже у власному журналі «Огляд подій у Франції та іншій Європі» (1704–1713 pp.), у якому члени Скандального клубу висвітлюють сенсаційно гучні світські та громадські події.

Інтерес до людського «багатоголосся», пошук критеріїв моральної оцінки, намагання зблизити соціальні страти суспільства (аристократи та буржуа), унаочнити тезу «повчати насолоджуючись» (*to instruct and to delight*) змушують

Дж. Аддісона та Р. Стиля розширити проблематику нового журналу «Глядач», увести нових героїв – членів клубу (сквайр сер Роджер де Коверлі, купець Ендрю Фріпорт, капітан Сентрі та ін.). Світ повсякденності стрімко вривається у журнальну тематику, даючи енциклопедичну картину англійського життя початку XVIII ст. очима членів удаваного клубу.

Не менш значна роль видання у розширенні читацької аудиторії, перш за все жіночої. Відреагувавши на формування нових цінностей життя жінки у XVIII ст., просвітники, з їх базовим пріоритетом дієвості розуму, не тільки критикують вади сучасної освіти та виховання, а й пропонують поради та рекомендації щодо зміни життєвих орієнтирів та укладу, побутової поведінки, домашнього господарювання «нових англійок» [3, с. 117]. Актуалізація свого, родинного через публічне, загальне в епоху Просвітництва породжує незвичайні феномени: появу емблематичних фігур авантюриста, чепуруна, філософа; разом із становленням персонального журналізму створення проміжного інформаційного пласта у вигляді чуток, конфіденційної інформації, пліток.

Висновки. Це різнорівневе розшарування інформаційного простору актуалізує і розквіт індивідуальності, і, одночасно, реабілітує і навіть робить привабливою масову повсякденність, де простір Іншого набуває самовизначальної значущості для автора. Це привід усвідомити межі власної свободи і, якщо не змиритися, то, принаймні, визнати співіснування різних вимірів приватного та публічного, прийняти наявність інших думок у масовій свідомості.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас. – Л. : Літопис, 2000. – 318 с.
3. Лабутіна Т. Л. Культура и власть в эпоху Просвещения / Т. Л. Лабутіна. – М. : Наука, 2005. – 458 с.
4. Строев А. «Те, кто поправляет фортуна». Авантюристы Просвещения / А. Строев. – М. : Новое лит. обозрение, 1998. – 400 с.
5. Фильде В. Г. Оппозиция «свой-чужой» в культуре: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. философ. наук : спец. 09.00.13 / В. Г. Фильде. – Омск, 2015. – 16 с.
6. Blak J. The English Press in the Eighteenth Century / J. Blak. – Croom Helm Ltd, Beckenham. 1987.
7. Literary Community-Making. The dialogicality of English texts from the seventeenth century to the present. Dialogue Studies, 14. – 2012. John Benjamins Publishing Company. – 263 p.

Hudoshnyk Oksana. THE PHENOMENON OF «OTHER» IN THE HISTORY OF THE ENGLISH JOURNALISM DEVELOPMENT.

Research methodology. The article gives an analysis of the English journalism texts with considering the concept of everydayness and the history of the Open Society formation. The sociocultural and communicative approaches are applied during the study.

Results. It is important to establish the factor of continuity of the targeted principle of the journalistic texts in the history of foreign journalism. The objectification of «other's» opinion is directly attributed to the polemical political journalism (Milton's Areopagitika) and the mass-making process of the reader's consciousness during the Enlightenment era. Open public groups, clubs, coffee houses promoted liberalization of opinions and formation of the open society.

Novelty. The analysis of the presentational ways of the «other» views in journalism is proposed for the first time here.

The practical significance. The results of the research can be used for further study of the history of journalism.

Надійшла до редколегії 21.09.15.